

Research Paper

An Analysis of Effective Indicators on the Realization of a Creative City: A Case Study on Shiraz

Masoud Taghvaei*¹ , Alireza Poorbaqeri² , Marjan Shafiei³

¹ Professor of Geography and Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Geographical Sciences and planning, University of Isfahan, Iran

² Civil Group Coach, Faculty of Engineering, Fasa University, Iran

³ Master of Geography and Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Geographical Sciences and planning, University of Isfahan, Iran

10.22080/USFS.2022.3628

Received:

December 11, 2021

Accepted:

January 30, 2022

Available online:

May 5, 2022

Keywords:

Creative city, Indicators of creative city development, Waspas model, Shiraz City

Abstract

As the global population continues to dominate the world, increasing trends and UN projections, city planners, innovators and urban researchers are working on new initiatives and positive innovations to create creative, well-performing, prosperous cities that are sustainable and livable. Due to the importance of this issue in the present study, the position of the most important axes related to the development of the creative city in Shiraz have been studied and ranked. The present research is applied-developmental in terms of purpose and descriptive-analytical and survey in terms of method. The data has been collected through library studies as well as field studies and AHP method and Waspas model have been used for data analysis. The statistical population of the study included experts and specialists in the field of urban planning, officials and trustees of relevant organizations and departments in the city of Shiraz, selected using the census. The results show that in the socio-cultural criterion, the area from Hafezieh to Saadieh, in the economic criterion, Shahcheragh Complex, and in the physical-ecological and organizational-managerial criteria, the area from Afifabad Garden to Eram Garden were in the first place. Finally, some suggestions have been presented by temporal and spatial priority for developing practical and economically justifiable plans for the creative city in Shiraz, training economic experts in the field of creative city, and defining the employment-oriented dimensions and policies with a creative approach in Shiraz .

*Corresponding Author: Masoud Taghvaei

Address: Professor of Geography and Urban Planning, Department of Urban Planning, Faculty of Geographical Sciences and planning, University of Isfahan, Iran

Email: m.taghvaei@geo.ui.ac.ir

Tel: 09133273643

Extended Abstract

1. Introduction

Today, the world is moving rapidly towards urbanization and every city has talents and abilities that, if recognized and planned, can lead to the prosperity and development of the city. Postmodern models consider the city as the main factor in the development of countries and believe that development starts from cities. Cities, in addition to space and body, have cultural and social content where innovation and creativity are created. Given this issue and the economic, social, physical and managerial issues, creativity in urban planning must be emphasized more than before. Using creativity in the city eliminates the managerial and physical deadlocks and implements the two rules of participation and efficiency, which are the main components in the field of urban management. The idea of a creative city is effective in expanding the horizons and analyzing solutions to urban issues for managers, planners and urban planners and improves the quality of the environment and the quality of citizens' lives. Creative city theory is used in a wide range of cities and the implementation of creative programs in the cities is considered as an important economic resource for them. In this regard, it should be noted that Shiraz Metropolis, due to its economic, social, and cultural status, as well as historical, cultural, religious and natural attractions plays a special role in the national and sometimes international arena. It can quickly take steps to progress and flourish. Understanding the pillars and strategies of developing a creative city and implementing this model in the context of Shiraz can lead to rapid, low-cost development with minimal intervention.

Due to the importance of this issue in the present study, several axes and important areas (Hafezieh to Saadieh, Afifabad Garden to Eram Garden, Zandieh Complex, Shahcheragh Complex) have been selected as points with high potential affecting the development of creative cities in the city of Shiraz. Then, the position of these areas in relation to the selected indicators in the field of creative city development have been ranked and examined in different physical-ecological, socio-cultural, economic, and managerial dimensions.

2. Research Methodology

The present applied-developmental research uses a combination of descriptive, analytical and survey methods. Research stages include collecting data through library studies and using questionnaire, interview and observation tools. AHP method and Waspa multi-criteria technique are used to analyze the data. The statistical population of the study includes experts and specialists in the field of urban planning, officials and trustees of relevant organizations and departments in Shiraz selected using the census. The most important criteria for the development of the creative city for analysis in the AHP method have been weighed in the form of 4 criteria: socio-cultural (3 items), economic (3 items), physical-ecological (4 items), and organizational-managerial (4 items). Then, they were ranked according to the mentioned criteria.

3. Research Findings

According to the purpose of this study, for reviewing and ranking the position of the most important axes related to the

development of the creative city in Shiraz in relation to the indicators of the creative city, the Waspas model was used. Places with socio-cultural criteria (matching the culture of the community with attractions, increasing cultural diversity, providing cultural exchanges), economic criteria (job creation, income increase, quantitative and qualitative improvement of handicrafts), physical-ecological criteria (physical-ecological facilities, increase of natural ecological dimensions, construction of ecological city, large recreational complex), and organizational-managerial criteria (development of administrative-organizational poles, tendency of young people to join organizations, increase of management centers, equipping lecture halls) were evaluated. As the results of the analysis showed, in the socio-cultural criterion, the area of Hafeziyeh to Saadieh, in the economic criterion, Shahcheragh Complex, and in the physical-ecological as well as the organizational-managerial criteria, the area from Afifabad Garden to Eram Garden were in the first place.

4. Conclusion

Undoubtedly, a successful urban environment is an environment that nurtures talents and adds capabilities to economic, socio-cultural, managerial and physical dimensions and creates new opportunities for cities on a national and transnational scale. Shiraz Metropolis with more than one and a half million people is the most populous city in the south of Iran. For this purpose, in the present study, the most important areas of Shiraz City were examined and ranked in relation to the indicators of the creative city, and finally, suggestions for the development of the creative city were presented.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

علمی پژوهشی

تحلیل شاخصهای موثر بر تحقق شهر خلاق، مطالعه موردی: شهر شیراز

مسعود تقوایی*^۱ ID، علیرضا پورباقری^۲ ID، مرجان شفیعی^۳ ID

^۱ استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

^۲ علیرضا پورباقری، هیئت علمی گروه عمران، دانشکده فنی مهندسی، دانشگاه فسا، ایران

^۳ کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران

10.22080/USFS.2022.3628

چکیده

با ادامه تسلط جمعیت شهری در سطح جهانی، افزایش روندهای تغییر اوضاع و پیش بینی‌های سازمان ملل، برنامه ریزان شهر، مبتکران و محققان شهری به طور فزاینده‌ای در حال کار بر روی ابتکارات جدید و نوآوری‌های مثبت در جهت ایجاد شهرهایی خلاق با عملکرد خوب، مرفه و پایدار و قابل زندگی هستند. با توجه به اهمیت این موضوع در پژوهش حاضر به بررسی و رتبه بندی جایگاه مهمترین محورهای مرتبط با توسعه شهر خلاق در شهر شیراز نسبت به شاخص های شهر خلاق پرداخته شده است. نوع پژوهش از نظر هدف کاربردی - توسعه‌ای و از نظر روش توصیفی - تحلیلی و پیمایشی است. اطلاعات مورد نظر از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و همچنین مطالعات میدانی به دست آمد و برای تجزیه و تحلیل از روش AHP و مدل Waspas استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان و متخصصان حرفه برنامه ریزی شهری، مسئولان و متولیان سازمان‌ها و ادارات مربوطه در شهر شیراز می‌باشد که به صورت سرشماری انجام شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد در معیار اجتماعی - فرهنگی، محدوده حافظیه تا سعدیه، در معیار اقتصادی، مجموعه شاهچراغ در معیار کالبدی- اکولوژی و سازمانی-مدیریتی محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم در جایگاه اول قرار گرفتند و در نهایت پیشنهاداتی به تفکیک اولویت زمانی و مکانی ارائه شده است که به عنوان نمونه تعدادی از آنها ارائه شده است: مشخص کردن طرح‌های کاربردی و قابل توجیه اقتصادی برای شهر خلاق در شیراز، آموزش نیروهای متخصص اقتصادی در زمینه شهر خلاق؛ تعریف چشم اندازها و سیاستهای اشتغال محور با رویکرد خلاق در شهر شیراز.

تاریخ دریافت:

۲۰ آذر ۱۴۰۰

تاریخ پذیرش:

۱۰ بهمن ۱۴۰۰

تاریخ انتشار:

۱۵ تیر ۱۴۰۱

کلیدواژه‌ها:

شهر خلاق، شاخص های توسعه شهر خلاق، مدل واسپاس، شهر شیراز

* نویسنده مسئول: مسعود تقوایی

آدرس: استاد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه ریزی، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

ایمیل: m.taghvaei@geo.ui.ac.ir

تلفن: ۰۹۱۳۳۲۷۳۶۴۳

۱ مقدمه

که از دهه ۱۹۸۰ به بعد شکل گرفت، راهکاری برای بازسازی شهر در مرتبه جهانی بود، همچنین شهر خلاق یک نظریه جدیدی از برنامه‌ریزی راهبردی فضای شهری می‌باشد که اصلی‌ترین برنامه این نظریه توجه به اقدامات شهروندان در ارتقاء شهرها و تحقق توسعه پایدار است (میرزایی^۶ و همکاران، ۱۳۹۸). در حال حاضر اقتصاد جهان وارد عصر اقتصاد کشاورزی، اقتصاد صنعتی و اقتصاد اطلاعاتی است (Chan et al, 2019) و در زمان‌های اخیر، شهرهای سراسر جهان در حال حرکت به عصر فراصنعتی هستند. تغییر از یک اقتصاد صنعتی به یک اقتصاد خلاق مبتنی بر خدمات منجر به ایجاد مدل شهر خلاق شده است که در آن شهرها از خلاقیت، مواهب فرهنگی، هنر و میراث مربوطه خود برای حفظ شهرهای خود استفاده می‌کنند. در حال حاضر، بسیاری از شهرها در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در حال اتخاذ و تطبیق مدل شهر خلاق، در ابعاد مختلف، به عنوان یک استراتژی بازآفرینی شهری هستند (Leng Khoo, 2020).

شهر خلاق پروژه‌های پیرامون میراث، ساخت گالری‌های هنری و سالن‌های کنسرت جدید، ترویج جشنواره‌ها و گردشگری فرهنگی، توسعه مسکن و مراکز خرده‌فروشی و تفریحی، ایجاد فضاهای استارت‌آپ و غیره را پوشش می‌دهد (O'Connor & Kho Lim, 2020). بکارگیری خلاقیت در شهر باعث رفع بن‌بست‌های مدیریتی و کالبدی و اجرای دو قاعده مشارکت و کارایی که از مولفه‌های اصلی در زمینه مدیریت شهری است، می‌شود و همچنین ایده شهر خلاق در گسترش افق دید و تحلیل راهکارها در مقابله با مسائل شهری برای مدیران، برنامه ریزان و شهرسازان موثر است و سبب بهتر شدن کیفیت محیط و کیفیت زندگی شهروندان می‌شود (علیزاده^۷ و همکاران، ۲۰۱۹). امروزه

جهان امروز با سرعت بالایی به سمت شهری شدن پیش می‌رود (تقوایی و روی دل^۱، ۲۰۲۰) و هر شهری همواره استعداد و توانایی‌هایی دارد که در صورت شناخت و برنامه‌ریزی می‌تواند به شکوفایی و پیشرفت شهر منجر شود (محمدی کوچه باغ^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). شهرها پس از انقلاب صنعتی بیش از تمام قرن‌های گذشته خود تغییر کرده‌اند. نوآوری‌های تکنولوژیکی توسعه مناطق شهری را در طول قرن ۱۹ فراهم کرد (Eglins-Eglitis & Lusena-Ezera, 2016). یک شهر در آینده باید بتواند نه تنها به عنوان مکانی برای زندگی و کار، بلکه بیش از آنچه مورد انتظار شهروندان است، مکانی راحت برای شهرنشینان ارائه دهد. الگوهای فرا مدرن، شهر را اصلی‌ترین عامل در توسعه کشورهای می‌دانند و عقیده دارند توسعه از شهرها شروع می‌شود. شهرها در عین برخورداری از فضا و کالبد، دارای محتوای فرهنگی و اجتماعی نیز می‌باشند (صالحی ابر^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). که ابداع، نوآوری و خلاقیت در آن ایجاد می‌شود و با توجه به این موضوع و مسائل جدیدی که شهرها در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و مدیریتی با آن مواجه هستند، توجه به مساله خلاقیت در برنامه‌ریزی شهری را بیش از گذشته مهم جلوه داده است (رستمی و اسحق وندی^۴، ۲۰۲۱) مشکلات و مسائل صنعتی در شهرهای امروزی که در قالب تغییرات اقلیمی، شکل‌گیری فناوری‌های نوین، رقابت سیاسی و تجاری و توسعه اینترنت نمایان است، تحقق شهرهای خلاق را به ضرورتی انکار ناپذیر تبدیل کرده است و این موضوع باعث شده که کشورهای پیشرفته مانند آمریکا، ژاپن، کانادا، استرالیا و ... در زمینه مدیریت شهری به زیرساخت‌های خلاق توجه کنند و اساس مدیریت شهری خود را با توجه به شهر خلاق پایه‌ریزی کنند (سلیمانی^۵، ۲۰۲۱). و ایده شهر خلاق

⁵ Soleimani

⁶ Mirzaei

⁷ Alizadeh

¹ Taghvaei & Rooydel

² Mohammadikoochebagh

³ Salehiabar

⁴ Rostami & Eshaghvandi

می‌شوند و با توجه به اینکه ایده و نوآوری، اجزای مهم رقابتی در عصر جهانی می‌باشند، تحقق شهر خلاق آرمان هر جامعه‌ای محسوب می‌شود (لطفی و عباسی، ۲۰۲۱).

حرکت به سمت ایجاد و تحقق شهر خلاق به دلیل جایگاه شهر به عنوان محل شکل‌گیری بسترهای جامعه دانایی، اهمیت و محور بودن شهرها در توسعه اقتصادی بسیار مهم است. همچنین ایجاد شهرهای خلاق باعث رونق و شکوفایی حیات شهری می‌گردد که این خود سطح مناسبات یک شهر را در پیوند با سایر شهرها در مقیاس ملی و فرا ملی گسترش می‌دهد (اسدی و سامی، ۲۰۱۸). این نظریه توان بالقوه‌ای را برای تقویت و بازسازی فرهنگ محلی، هویت و کیفیت زندگی ارائه می‌کند که می‌تواند نقش موثری در پویایی و رشد شهرها و به دنبال آن دستیابی به توسعه خلاق ایفا نماید. شهرهای خلاق با دارا بودن شهروندان پویا، با تجربه و خلاق، مکان‌هایی قلمداد می‌شوند که در آن، ایده‌ها تقویت شده و شهروندان داوطلبانه در تمام بخشها و ابعاد زندگی با هم در تعامل و تلاش هستند. به طوریکه بتوانند از این طریق، شهر و جامعه‌ی خود را به مکان‌هایی مطلوب تر برای تداوم زندگی مبدل نمایند (صابری فر و نیت مقدم، ۲۰۱۸). بنابراین در راستای تداوم و افزایش سرعت پیشرفت‌های علمی و تکنولوژی، لزوم توسعه کلانشهرهای ایران با تأکید بر شهرهای خلاق امری ضروری است (ملکی و شنبه پور، ۲۰۱۹) اما برای جذب سرمایه‌های انسانی و خلاق، شهرها و مناطق وابسته به آن باید ویژگی‌های خاص داشته باشند که بتوانند به شهر خلاق تبدیل شوند (Florida, 2005).

امروزه رقابت بین المللی بین شهرها در حال افزایش است. شهرها برای جذب سرمایه گذاری باید خود و چهره شان را در عرصه جهانی معرفی کنند و سیاست‌هایی را بکار گیرند که به ارتقای جذابیت

برنامه‌ریزان و طراحان شهری خلاقیت‌ها و جاذبه‌های فرهنگی و اجتماعی محیط شهری را به عنوان فرصتی در جهت ساخت مکانی مرفه و همچنین بازنگری در سرزندگی و امکانی برای حضور طبقه خلاق در فضاهای شهری بکار می‌گیرند (اکرا سردشتی و سجاذزاده، ۲۰۲۱). در واقع سیاست فرهنگی شور و هیجان شدیدی را در بین تولیدکنندگان فرهنگی، کارگران در بخش‌های خلاق و هنرمندان ایجاد کرد که به عنوان کارآفرینان جدیدی در نظر گرفته می‌شدند که قادر به ایجاد شغل و کمک به رشد اقتصادی شهر می‌باشند (Ovidio & Cossu, 2016).

تئوری شهر خلاق در طیف وسیعی از شهرها بکارگرفته شده است و اجرای برنامه‌های خلاقانه در شهر به عنوان یک منبع اقتصادی مهم برای شهر به شمار می‌رود. به همین خاطر در سال‌های گذشته دانشگاهیان، برنامه‌ریزان، طراحان و... توجه زیادی به توسعه شهرهای خلاق در جهت توسعه و شکوفایی شهر نموده‌اند (زیاری^۲ و همکاران، ۲۰۲۰) و اکثر شهرهای مهم به سمت سیاست‌های شهر خلاق منعطف شده‌اند و مطالعات آکادمیک و اسناد سیاسی نیز بر شهرهای بزرگ و کلانشهرهایی تمرکز دارند که بتوانند حداقل تقاضای کافی و متعددی از مردم و فعالیت‌ها را ایجاد کند. شهری که بتواند به صورتی خلاقانه، استعداد همکاری جمعی را در جهت ارائه خدمات بهتر به کار گیرد موفق ترین شهر در قرن حاضر خواهد بود (مطلبیان^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). قرن بیست و یکم، متعلق به شهرها، ایده‌ها و خلاقیت‌ها می‌باشد. خلاقیت انسان و استعداد او سرمایه‌ای خلاق است که محرک اصلی رشد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به شمار می‌رود که رقابت روزافزون شهرها، مناطق و کشورها به شکل چشمگیری به پرورش، حفظ و جذب آن وابسته خواهد بود. شهرهای خلاق به عنوان مراکز نوآوری، خلاقیت و تبدیل ایده به ثروت در نظر گرفته

⁴ Lotfi & Abbasi

⁵ Maleki & Shanbehpoor

¹ Ekrasardashti & Sajjadzadeh

² Zyari

³ Motallebian

مهم در اسناد و چشم اندازهای این کلانشهر باشد تا با حرکت به سمت خلاقیت، فرصت‌های بیشتری را جذب کرده و باعث پیشرفت و توسعه شهر شود. نظر به به اهمیت این موضوع، در پژوهش حاضر چند محور و محدوده مهم (محور حافظیه تا سعدیه، محور باغ عفیف آباد تا باغ ارم، محدوده مجموعه زندیه، محدوده مجموعه شاهچراغ) به عنوان نقاط با پتانسیل بالا و اثرگذار در توسعه شهر خلاق در شهر شیراز انتخاب شد و سپس به رتبه بندی و بررسی جایگاه این محدوده‌ها نسبت به شاخص‌های منتخب در زمینه توسعه شهر خلاق در ابعاد مختلف (کالبدی - اکولوژیکی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، و سازمانی مدیریتی) پرداخته شد.

۲ مبانی نظری

خلاقیت در رشته‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است. از نظر UNCTAD خلاقیت قابلیت تولید و هماهنگ ساختن ایده‌ها و ارائه الگوهای ارشمند را دارا می‌باشد و بازتاب وسیعی در پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای دارد و مصادیق جدیدی مانند طبقه خلاق، صنایع خلاق، محیط خلاق و شهر خلاق در ادبیات شهری نمایانگر این مسئله است (خلیلی^۱ و همکاران، ۲۰۲۰). رشد استراتژی‌های توسعه خلاق با یک چرخش خلاقانه در سیاست‌های عمومی از دهه ۱۹۹۰ مرتبط است. این چرخش با ظهور صنایع خلاق مرتبط بود که اولین بار توسط وزارت فرهنگ، رسانه و ورزش بریتانیا ترویج شد. توسعه صنایع خلاق با انتشار کتاب ظهور طبقه خلاق ریچارد فلوریدا در سال ۲۰۰۲ تشدید شد. صنایع خلاق شامل پژوهش و توسعه، نشر، تولید نرم افزار، تولید تلوزیونی، طراحی، تولید موسیقی، تولید فیلم، تولید اسباب بازی‌ها و بازی‌ها، تبلیغات، معماری، هنرهای اجرایی، مشاغل، تولید بازی‌های ویدئویی، مد و هنر است (نظم فر^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). فلوریدا پیشنهاد کرد که با جذب افراد خلاق، شهرها از رشد اقتصادی

شهر در بازار جهانی کمک کند. در این راستا باید بیان کرد کلانشهر شیراز، با توجه به جایگاه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و برخورداری از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، مذهبی و طبیعی و نقش ویژه‌ای که در عرصه ملی و بعضاً بین‌المللی ایفا می‌نماید، سهم عمده‌ای در بروز فعالیت‌های نوآورانه و عرصه اقتصاد خلاق دارد و طیف گسترده‌ای از تسهیلات و خدمات را در انواع مختلف دارا می‌باشد. همچنین به لحاظ دارا بودن پیشینه تاریخی و فرهنگی، وجود آثار تاریخی و مذهبی در سطح شهر و دارا بودن امکانات و پتانسیل‌های زیست محیطی جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی، توسعه مناطق صنعتی، طرح ساختاری مناسب اقتصادی و سابقه اقتصادی مطلوب، زیر ساخت‌های حمل‌ونقل عمومی و خصوصی و داشتن ارتباط با سایر نقاط جهان از طریق ارتباط از راه دور و دیگر ارتباطات، در صورت شناخت راهبردها و بکارگیری استراتژی‌های مناسب توسط مدیران شهری می‌تواند سرعت گام‌های پیشرفت و شکوفایی را بردارد. اما شهر شیراز با وجود توان و استعداد فراوان، با مشکلات و مسائل بی شماری در زمینه‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست و محیطی و ... مواجه است، لذا توسعه شهر شیراز با تاکید بر شهر خلاق ضرورتی انکارناپذیر است. زیرا هدف شهر خلاق ارائه راهکارهایی است تا شهر را از بن بست های مدیریتی، اقتصادی، فرهنگی و .. رها کند و سبب گسترش افق دید و ارائه راهکار در مواجهه با مسائل شهری شود.

بنابراین شناخت ارکان و راهبردهای توسعه شهر خلاق و پیاده سازی این الگو در بستر شهر شیراز می تواند به توسعه سریع کم هزینه و با کمترین مداخله منجر گردد و با توجه به این مهم بررسی پتانسیل و عملکرد شهر شیراز در عرصه رقابت‌های ملی و بین المللی بسیار مهم است زیرا این شهر مرکز خلاقیت و نوآوری و منبع ایجاد ثروت و رشد اقتصادی است و توسعه خلاق این شهر باید به عنوان یکی از اهداف

² Nazmfar

¹ Khalili

رویکرد شهر خلاق از رویکرهای جدید در موضوعات برنامه‌ریزی شهری است که در پی موج سوم شهرنشینی در سطح جهانی آغاز شد و با وجود جدید بودن، این نظریه در کوتاه مدت به یکی از پرکاربردترین نظریه‌ها در زمینه تحقیقات شهری تبدیل شد (حمیدی^۳ و همکاران، ۲۰۲۱) و بسیاری از شهرهای سراسر جهان تلاش کرده‌اند مدل‌های موفق در این زمینه را تکرار کنند و آگاهانه شهرسازی خلاق/فرهنگی را در برنامه‌های شهری خود بگنجانند (Shenjing & Wang, 2018).

بنابراین شهر خلاق، شهر نمادین پسا فوردیست است. در ابتدا این اصطلاح از سوی چارلز لندری، که در سال ۲۰۰۰ کتابی با عنوان شهر خلاق: جعبه ابزاری برای مبتکران شهری منتشر کرد، موفقیت زیادی به دست آورد، جایی که او پیشنهاد کرد که برنامه ریزان شهری، مدیران، جامعه مدنی و دیگران از خلاقیت در مقابله با مشکلات شهری استفاده کنند. در سال‌های بعد، مفهوم شهر خلاق هم برای دانشگاهیان و هم برای سیاستمدارانی که نیاز به درک و تجسم مجدد شهرهای خود داشتند، بسیار جذاب شد (D'OVIDIO, 2019)، زیرا این نظریه نقش تعیین کننده‌ای در زندگی فرهنگی شهری و جو فرهنگی در جذب این طبقه و در نتیجه ارتقای توسعه اقتصادی دارا بوده است (Ovidio & Rodríguez Morat, 2017). چارلز لندری، مانند بسیاری دیگر، معتقد بود که این رویکرد در بازسازی شهرها، جوامع و اقتصادهای شهری مؤثرتر است.

پیرامون ایده شهر خلاق، جنبشی از اندیشمندان شروع به شناخت اهمیت زیرساخت‌های خلاق و سرمایه‌های اجتماعی به عنوان نیروهای محرک برای بازآفرینی شهری و احیای اقتصادی کردند و معتقد بودند که فرآیندهای بازآفرینی را می‌توان از طریق مداخلات برنامه‌ریزی با هدف توسعه محیط‌ها و خوشه‌های فرهنگی خلاق و در جهت ارتقای بخش‌های خاصی از اقتصادهای خلاق یا فرهنگی القا

بالاتری برخوردار خواهند شد و استدلال می‌کرد که مردم توسط شهرهای دارای صنعت جذب نمی‌شوند، بلکه تجارت به شهرهایی با افراد با استعداد کشیده می‌شود. شهرهایی با فضای خلاقانه برای «طبقه خلاق» یا افرادی که در علوم، مهندسی، آموزش، برنامه‌نویسی کامپیوتر و تحقیق کار می‌کنند، جذاب‌تر هستند. طبقه خلاق حامل دانش است و بار اقتصاد دانش محور بر شانه افرادی است که در شهرها زندگی می‌کنند و تخصص کافی دارند (محمودی آذر و داوودپور، ۲۰۱۸).

در اروپا، پروژه‌های شاخص فرهنگی در حدود دهه ۸۰ شروع به رشد کردند که بیشتر موارد شامل ساخت تاسیسات فرهنگی عمده و سازماندهی رویدادهای بزرگ فرهنگی بود. سپس، از هزاره جدید، این دیدگاه به شدت تقویت شد و همچنین توسط نظریه طبقه خلاق به عنوان طبقه مسلط جدید در سرمایه داری معاصر (ریچارد فلوریدا) تغییر یافت، با انگیزه بیشتر برای توسعه خلاق، مطالعات خوشه‌های خلاق خاص یا توسعه «شهرهای خلاق» به وجود آمد (Richards, 2020) که با راهکارهایی در زمینه تبلیغات، معماری، هنر، طراحی و رسانه‌ها به عنوان «نجات‌دهنده شهرها» و ابزارهای مهم رشد اقتصادی و فضایی معرفی شده‌اند (Póvoa et al., 2021). در نظریه خوشه بندی شدن عامل اصلی و مهم برای رسیدن به رشد اقتصادی درون شهرها این است که بنگاه‌های درون شهرها به منظور به دست آوردن کارایی و بازده تولید و مزیت‌های رقابتی که از شاخص‌های مهم و اصلی شهرهای خلاق است خوشه بندی و تجمیع می‌شوند. خوشه‌ها، تجمیع و تمرکز جغرافیایی از بنگاه‌های به هم پیوسته، عرضه کنندگان متخصص و ارائه دهندگان خدمات، بنگاه‌ها در صنایع وابسته و نهادهای مرتبط اند و در زمینه‌های خاص رقابت و همچنین همکاری می‌کنند (دل انگیزان^۲ و همکاران، ۲۰۱۸).

³ Hamidi¹ Mahmoodiazar & Davoodpoor² Delangizan

(Karvelyte, 2018). اساس شهر خلاق بر این پایه استوار است که خلاقیت را می‌توان محوری برای توسعه شهری در نظر گرفت. این محور ابتدا با رویکرد محیط و فضای نوآور رشد شهرها را مورد بررسی قرار می‌دهد و در ادامه شهر به عنوان مکانی مطلوب به منظور جذب سرمایه‌های انسانی خلاق، که از سوی فلوریدا به طبقه خلاق تعبیر شده است (امینی^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). مهمترین ارزش این تئوری محوری قرار دادن فعالیت‌های ساکنان شهری در تعالی شهرها و نیل به توسعه پایدار است (صادق بختیاری^۳ و همکاران، ۲۰۲۱).

از نظر پترهال شهرهای خلاق، نوع خاصی از شهرها در تغییرات پی در پی اقتصادی و اجتماعی با طیف وسیعی از مهاجران جوان هستند (زیاری و حاتمی^۴، ۲۰۲۱) که ارائه خدمات، زیرساختهای اجتماعی و اقتصادی توسط مدیران و برنامه‌ریزان به جدیدترین، کارآمدترین، موثرترین و بهترین شکل فراهم می‌شود این شهر نه تنها مرکز رشد خلاقیت بلکه اداره و ساماندهی آن نیز به صورت خلاقانه انجام می‌شود تا بتواند به گونه‌ای خلاقانه توانایی همکاری جمعی را در جهت ارائه خدمات با کیفیت تر بکارگیرد و در نهایت موفقیت و پیشرفت شهر را رقم بزند. در واقع می‌توان ایده شهرخلاق را به عنوان راهبردی اساسی برای شهرهایی به شمار آورد که در رقابت جهانی جهت جذب استعدادهای می‌باشند (فوادیان^۵ و همکاران، ۲۰۲۱).

کمیسیون اروپا جهت نشان دادن شهرهای خلاق شاخص‌هایی را معرفی کرده است که شامل تسهیلات فرهنگی و گردشگری، ایجاد شغل‌های دانش محور، آموزش عالی، جوامع باز، قابل اعتماد و با ظرفیت بالا، ارتباطات بین‌المللی و محلی و حکمروایی می‌باشد. ساساکی معتقد است شهر خلاق دارای هفت محور از جمله استعدادهای خلاق، کیفیت زندگی، صنایع خلاق، زیرساخت‌های خلاق،

و تقویت کرد (Cozzolino, 2019). هنگام کاوش در قلمرو شهر خلاق، این اصطلاح را می‌توان به سه معنی درک کرد. اول، شهر خلاق را می‌توان به عنوان یک مدل نظری به شمار آورد که به ما امکان می‌دهد بر مؤلفه‌های غیر مادی اقتصادی آن تمرکز کنیم. معنای دوم شهر خلاق را به عنوان الگویی از توسعه برای شهرهای پسا فوردیستی می‌داند که نیاز به اصلاح اقتصاد و ارتقای رشد و رقابت دارند. سوم و در نهایت شهر خلاق نیز برندی است که برای تجارت و تبلیغ شهرها در عرصه بین‌المللی استفاده می‌شود (D'OVIDIO, 2019). ساختارهای جدید، روش‌های مدیریت، شدت نوآوری‌ها، نوآوری‌های اجتماعی، دانش مردم، فرآیندهای خودکار، چشم‌انداز خلاق و غیره برای توسعه شهر خلاق مهم هستند (Eglins- Eglitis & Lusena-Ezera, 2016).

مفهوم اصلی "شهر خلاق" ریشه در سنتی دارد که سرمایه انسانی را به شهرها پیوند می‌دهد و از آزادسازی استعدادها برای رسیدگی به مشکلات موجود شهری حمایت می‌کند (Zheng, 2021). در واقع شهرهای خلاق قادرند راه‌حل‌های جدیدی را برای مشکلات روزمره شان ارائه دهند (عرب عامری^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). حامیان شهر خلاق آن را به عنوان سیاستی نوآورانه با هدف ارتقای شهر، بازآفرینی شهری و جوان سازی اقتصادی با استفاده از پروژه‌های فرهنگی، عملکردهای هنری و خلاقیت ارائه کرده‌اند.

ایده شهر خلاق در طیف گسترده‌ای از سیاست‌ها و گفتمان‌های سیاستی از جمله صنایع فرهنگی و خلاق، رویدادهای فرهنگی، مناطق فرهنگی/خلاق، بازاریابی مکان و طبقه خلاق است. با این حال، یک هدف وجود دارد که به نظر می‌رسد در میان همه شهرهای خلاق مشترک است: همه آنها به دنبال جذابیت بیشتر برای سرمایه‌گذاران، مشاغل، کارگران ماهر و بازدیدکنندگان هستند

⁴ Ziari & Hatami

⁵ Foadian

¹ Arabameri

² Amini

³ Sadegh Bakhtiary

شد. این شبکه هفت رشته شامل صنایع دستی و هنر عامیانه، طراحی، فیلم، غذا، ادبیات، هنرهای رسانه ای و موسیقی را پوشش می‌دهد. در حال حاضر ۲۶ کشور در سراسر جهان به ویژه در شهر خلاق غذا عضو هستند که در آن چهار شهر چین به دلیل عملکرد فوق العاده خود در نوآوری و خلاقیت فهرست شده‌اند (Yu & Sun, 2019). طبق معیار سازمان جهانی یونسکو، شهری خلاق است که از نوآوری‌ها و توانمندی‌های شهروندان در توسعه پایدار شهری استفاده کند و تفکر خلاق ساکنین همگام و هماهنگ با مدیریت شهری حرکت کند (میرغروی و همکاران، ۲۰۲۱).

میراث فرهنگی، فعالیت‌های شهروندان و حاکمیت خلاقانه می باشد (عامل هلالی^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). تحقق شهر خلاق مستلزم وجود زیرساخت‌های نرم همچون نیروی کار انعطاف پذیر با دانش و تخصص بالا، متفکران پویا، ارائه دهندگان و اجراکنندگان ایده‌های خلاقانه، حمایت و تشویق شخصیت های مستقل، ایجاد ارتباط پایدار با جهان داخل و خارج و فرهنگ کارآفرینی است. بنابراین توجه به اصول شهر خلاق به منظور تحقق و گسترش شهر خلاق در آینده امری مهم و گریزناپذیر است (محمدی قاضی‌جهانی و عزت پنا^۲، ۲۰۲۱). برای تقویت توسعه بخش‌های فرهنگی و خلاق در سطح بین المللی، شبکه شهرهای خلاق یونسکو در سال ۲۰۰۴ ایجاد

جدول ۱ اساس، رویکرد، شیوه و ویژگی‌های دیدگاه‌های مختلف شهر خلاق

پژوهشگر	کتاب	رویکرد	اساس	شیوه	مهمترین ویژگی
پیترهال	شهرها در تمدن، ۱۹۹۸	اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی	تنوع	جذب	آینده نگر، فرهنگ و اجماع مختلط و ترکیبی
جیکوبز	اقتصاد شهرها، شهرها و ثروت ملل، ۱۹۸۶	اقتصادی، اجتماعی و کالبدی	تنوع	جذب	تنوع، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی
چارلز لندری	شهر خلاق، ۱۹۹۵	اجتماعی	شهروندان خلاق	پرورش	رفع موانع خلاقیت
ریچارد فلوریدا	شهرها و طبقه خلاق، ۲۰۰۵	اقتصادی	طبقه خلاق	جذب	استعداد، ظرفیت تحمل پذیری، مداراگری و فناوری

مأخذ: (حبیبی و احمد دهرشید^۳، ۱۳۹۹)

کاکیوچی^۴ (۲۰۱۵)، شهرهای خلاق فرهنگی در ژاپن: این مقاله به بررسی سیاست شهر خلاق در شهر کانازاوا که به طور رسمی استراتژی شهر صنایع دستی خلاق را با استفاده از قابلیت های طراحی پیشرفته برای احیای صنایع دستی سنتی اتخاذ کرده است، می پردازد و بیان می کند که ترویج صنایع دستی سنتی و سایر اقدامات ظرفیت‌سازی به افزایش جذابیت یک شهر کمک می‌کند و به طور غیرمستقیم از صنایع خدمات‌محور از جمله گردشگری فرهنگی حمایت می‌کند. بورن و یانگ^۵

۲٫۱ پیشینه تحقیق

امروزه توسعه شهر خلاق به عنوان یکی از مهمترین عوامل نوآوری و شکوفایی و استراتژی‌های توسعه شهری است. در دهه های گذشته که رویکرد شهر خلاق وارد حوزه شهرسازی و برنامه ریزی شهری شده است و در سال‌های گذشته دانشگاهیان، برنامه‌ریزان و مطالعات آکادمیک فراوانی را به خود اختصاص داده است که در ادامه به عنوان نمونه به برخی از آنها اشاره می شود:

⁴ Kakiuchi

⁵ Boren & Young

¹ Amelhelali

² Mohammadighazijahani & Ezzatpanah

³ Habibi & Ahmaddershid

و دولت همچنین قصد دارد فرهنگ غذا شناسی شهر را حفظ و احیا کند و در انجام این کار، رسانه های اجتماعی، به ویژه محتوای تولید شده توسط ابزارهایی مانند اینستاگرام، نقش مهمی ایفا می کنند. این مطالعه از تجزیه و تحلیل محتوای کمی در اینستاگرام برای کشف محبوب ترین غذاها استفاده کرد. یافته ها نشان داد که غذاهای تایوانی، غذاهای کافه های محلی و تنقلات محلی محبوب ترین غذاها هستند. علاوه بر این، ساکنان محلی معتقد بودند که دولت باید یک حساب رسمی اینستاگرام برای تبلیغ و معرفی منحصر به فرد بودن ماکائو و دسترسی بیشتر به گردشگران بین المللی ایجاد کند.

عاطفی و حاتمی علمداری^۴ (۱۳۹۶)، اثر انگاره شهر خلاق در پویای اقتصادی و اجتماعی کلانشهر تبریز را بررسی نموده اند، یافته های پژوهش نشان داد متغیر نوآوری در بهترین وضعیت و متغیر رهبری در وضعیت ضعیف تری قرار دارد. همچنین کیفیت زندگی بالاترین تاثیر و رهبری کمترین تاثیر را بر پویای اقتصادی و اجتماعی اند. مافی^۵ و همکاران (۱۳۹۷)، به ارائه الگوی مطلوب شهر خلاق در کلانشهر تهران پرداخته اند، نتایج تحقیق نشان داد از یک طرف افزایش و بهبود معیارهای شهر خلاق تاثیرات خود را در حرکت محلات شهر به سوی تحقق شهر خلاق می گذارد و از طرف دیگر میزان این تاثیرگذاری بسیار متفاوت است به شکلی که معیار نوآوری بیشترین تاثیر را در تحقق شهر خلاق در محلات تهران دارد. علیزاده و لطفی^۶ (۱۳۹۸)، اثرگذاری عضویت شهر رشت در شبکه شهرهای خلاق بر توسعه شهری پایدار را تبیین و تحلیل کرده اند، یافته های پژوهش نشان داد که عضویت در شبکه شهرهای خلاق یونسکو بر توسعه شهری پایدار رشت موثر است و به میزانی که مولفه های اجتماعی و اقتصادی شهر خلاق تغییر یابند، توسعه شهری پایدار رشت نیز تغییر می کند، همچنین مولفه های اقتصادی شهر خلاق اهمیت بیشتری در

(۲۰۱۶)، در پژوهشی با عنوان هنرمندان و سیاست شهر خلاق: مقاومت، زندگی روزمره و مشارکت در استکهلم، سوئد، به بررسی نگرش های نمونه ای از هنرمندان در استکهلم سوئد می پردازد. این تحلیل، تنوع دیدگاه ها، نگرش ها و برداشت های هنرمندان را نسبت به سیاست شهر خلاق در نظر می گیرد و به دنبال این است تا بررسی کند که چگونه عدم توافق بین تولیدکنندگان خلاق و سیاست گذاران می تواند نتیجه اقدامات زندگی روزمره باشد و به طور کلی در پی بررسی پاسخ های هنرمندان و درگیری با خط مشی شهر خلاق است. شوشانا و میلر^۱ (۲۰۱۹)، در تحلیل استراتژی های شهر خلاق در دستور کار شهرداری در نیویورک به اینکه استراتژی های شهر خلاق چیست و چگونه می توانند جایگاهی در دستور کار شهرداری به دست آورند؟ پرداخته اند و جریان های چندگانه، شهرسازی خلاقانه و سیاست فرهنگی در دستور کار شهرداری نیویورک را شناسایی می کنند و عقیده دارند که در طول دهه ۲۰۰۰، نیویورک دستخوش یک تجدید حیات خلاق شد، که در آن بخش خلاق عاملی در استراتژی شهرداری برای احیای پس از شوک بیرونی ۱۱ سپتامبر بود. رودریگوس و فرانکو^۲ (۲۰۱۹) در بررسی شبکه ها و عملکرد شهرهای خلاق نتیجه گرفته اند که در مطالعه مفهوم شهرهای خلاق، دو خوشه شناسایی شده اند: (۱) شهرهای خلاق و ارتباط آنها با طبقه و فرهنگ خلاق و (۲) خوشه ها و شبکه های خلاق/فرهنگی. بر اساس شواهد به دست آمده، شکافی در مورد عدم انجام مطالعات اضافی در مورد عملکرد شهرهای خلاق و عوامل تعیین کننده مربوطه مانند شبکه ها وجود دارد. برخی مفاهیم نظری و عملی همراه با پیشنهاداتی برای تحقیقات آتی ارائه شده است. یا و سان^۳ (۲۰۱۹)، در پژوهشی با عنوان نقش اینستاگرام در شهر خلاق غذا یونسکو: مطالعه موردی ماکائو بیان کرده اند: ماکائو از سال ۲۰۱۷ به عنوان شهر خلاق غذا در یونسکو تعیین شده است

⁴ Atefi & Hatami Alamdari

⁵ Mafi

⁶ Alizadeh & Lotfi

¹ Shoshanah & Miller

² Rodrigues & Franco

³ Yu & Sun

و ... در شهرهای دنیا می‌باشد. شهر شیراز نیز به عنوان یکی از کلانشهرهای ایران و دارا بودن جایگاهی برجسته در زمینه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و برخورداری از جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی، مذهبی و طبیعی و به لحاظ دارا بودن پیشینه تاریخی و فرهنگی و دارا بودن امکانات و پتانسیل‌های زیست محیطی جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی، توسعه مناطق صنعتی، طرح ساختاری مناسب اقتصادی و سابقه اقتصادی مطلوب و داشتن ارتباط با سایر نقاط جهان از طریق ارتباط از راه دور و دیگر ارتباطات و ... توانایی توسعه شهر خلاق و همچنین موفقیت در این زمینه را دارد. بنابراین با توجه به اهمیت شهر خلاق و توجه چشمگیر محققان و برنامه‌ریزان به این موضوع، پژوهش حاضر در راستای توسعه شهر خلاق در شهر شیراز با در نظر گرفتن چند محدوده و محور مهم و همچنین ابعاد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی - اکولوژیکی و سازمانی مدیریتی شکل گرفته است.

۳ روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر ماهیت کاربردی - توسعه ای و از نظر روش انجام، ترکیبی از روش‌های توصیفی، تحلیلی و پیمایشی است. مراحل تحقیق شامل گردآوری اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و استفاده از ابزار پرسشنامه، مصاحبه و مشاهده می‌باشد. جامعه آماری پژوهش شامل کارشناسان و متخصصان حرفه برنامه‌ریزی شهری، مسئولان و متولیان سازمان‌ها و ادارات مربوطه در شهر شیراز می‌باشد و به صورت سرشماری انجام شده است. مهمترین معیارهای توسعه شهر خلاق جهت تحلیل در روش AHP در قالب ۴ معیار اجتماعی-فرهنگی (۳) گوپه، اقتصادی (۳) گوپه، کالبدی-اکولوژیکی (۴) گوپه، سازمانی - مدیریتی (۴) گوپه، وزن دهی شدند و سپس محدوده‌های مورد نظر نسبت به معیارهای مذکور رتبه بندی شدند.

بین مولفه های شهر خلاق در اثرگذاری بر توسعه پایدار شهر رشت دارد. حسین پور^۱ و همکاران (۱۳۹۸)، در بررسی شاخص‌های شهر خلاق در خیابان ابوطالب شهر مشهد به این نتیجه رسیدند که عوامل ساختار بالغ هماهنگ با رفتار خلاق بیشترین تاثیر را در میزان خلاقیت خیابان ابوطالب داشته است و در میان شاخص‌ها اختلاط کاربری‌ها، شکل‌گیری اجتماعات و ... بیشترین میزان اثرگذاری را دارد. نتایج پژوهش مشکینی^۲ و همکاران (۱۳۹۹)، در تبیین سطوح خلاقیت شهری در نظام شهری کلانشهر کرج نشان داد مناطق شهری در حال حرکت به سمت خلاقیت و شکوفایی می‌باشند. باقری کاشکولی^۳ و همکاران (۱۳۹۹)، شاخص‌های توسعه پایدار را به منظور تحقق‌پذیری شهر خلاق در شهرهای استان یزد تحلیل کرده‌اند. نتایج مطالعه بیانگر این است که نوآوری بالاترین اثر را در تحقق شهر خلاق دارد که با استفاده از دانش‌های نوین در تولیدات صنعتی با استقرار صنایع با تکنولوژی بالا در شهرهای استان، به کارگیری ایده‌های جدید در کنترل ساخت و سازها، راه‌اندازی خانه‌گفتمان مدیریت یکپارچه شهری در راستای تحقق‌پذیری شهر خلاق در شهرهای استان موثر هستند. نژاد ابراهیمی^۴ و همکاران (۱۴۰۰)، با استفاده از شاخص‌های منطبق با فرهنگ و تمدن ایرانی - اسلامی حاکم بر شهرهای کشور به رتبه‌بندی مناطق شهر زنجان با استفاده از شاخص‌های بومی سازی شده شهر خلاق پرداخته‌اند و نتایج نشان داد که مناطق ۳ و ۴ خلاقیت بالا، مناطق ۶ و ۲ خلاقیت متوسط و مناطق ۵ و ۱ از خلاقیت پایینی را دارا می‌باشند.

رشد و توسعه در ابعاد اقتصادی، اجتماعی، اکولوژیکی و ... از جمله مهمترین اهداف کشورهای جهان است و تحقق و توسعه شهر خلاق امروزه به عنوان یکی از راهبردهای برنامه‌ریزی شهری به منظور کاهش مشکلات اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی

³ Bagherikashkooli

⁴ Nezhadebrahimi

¹ Hoseinpoor

² Meshkini

همچنین در مدل ضرب وزن دار (WPM) رابطه به شرح زیر است:

$$Q^{(2)} = \prod_{j=1}^n (\bar{x}_{ij})^{w_j}$$

سومین معیار بر اساس فرمول زاواداسکاس محاسبه می شود:

$$Q_i = 0.5i^{(1)} + 0.5i^{(2)}$$

محدوده مورد مطالعه پژوهش شهر شیراز می باشد که از نظر جغرافیایی در جنوب غربی ایران، در بخش مرکزی استان فارس قرار گرفته است (تقوایی و رنجبر^۴، ۱۳۹۳). که در موقعیت ۵۲ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی و ۲۹ درجه و ۳۶ دقیقه عرض شمالی (تقوایی و کیومرثی^۵، ۱۳۹۲) و در فاصله ۹۱۹ کیلومتری تهران قرار دارد و از سمت شمال به رشته کوه های بوم، سبز پوشان، چهل مقام و باباکوهی از غرب به کوه های دراک و سفیدار و از جنوب غربی و شمال شرقی به جلگه شیراز محدود می شود.

شهر شیراز به ۱۱ منطقه شهرداری تقسیم شده و با مساحت ۲۱۷ کیلومتر مربع به شکل مستطیل در جنوب غربی ایران قرار دارد. ارتفاع شهر از سطح دریا حدود ۱۴۹۰ متر تا ۱۷۰۰ متر می باشد. پست ترین نقطه دشت شیراز در جنوب شرقی (دریاچه مهارلو) و بلندترین نقطه آن در شمال غرب دشت است. خط القعر دشت را رودخانه خشک تشکیل می دهد که در امتداد ساختار طبیعی از محور اردکان از موقعیت شمال غرب شروع و در جنوب شرق به حوزة دریاچه مهارلو که نقطه قعر حوزة آبریز را تشکیل می دهد منتهی می گردد (مهندسین مشاور شهرخانه^۶، ۱۳۸۴). در راستای هدف پژوهش و بر اساس مشاهدات و مصاحبه های صورت گرفته چهار محور و محدوده بعنوان مناطق با پتانسیل بالاتر جهت پیاده سازی راهبردهای توسعه شهر خلاق پیشنهاد گردید:

برای تجزیه و تحلیل داده ها از روش AHP و تکنیک چند معیاره Waspas استفاده شده است. تکنیک تحلیل سلسله مراتبی، از مدل های قوی و آسان جهت تصمیم گیری در مواقعی که معیارهای تصمیم گیری متعدد انتخاب میان گزینه ها را مشکل ساز می کند، بکار گرفته می شود. (تقوایی و حسنی نژاد^۱، ۱۳۹۴، ۱۸۲). در این پژوهش وزن نسبی زیرمعیارهای مورد مطالعه با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی با تشکیل ماتریس مقایسه زوجی تعیین شد و با توجه به هدف پژوهش، بررسی و رتبه بندی جایگاه مهمترین محورهای مرتبط با توسعه شهر خلاق در شهر شیراز نسبت به شاخص های شهر خلاق، از مدل واسپاس استفاده شد. مدل Waspas از جمله روش های جدید تصمیم گیری است که در سال (۲۰۱۲) توسط زاواداسکاس ارائه شده است و ترکیبی از دو مدل مجموع وزنی (WSM) و مدل حاصل ضرب وزین (WPM)، می باشد (Zavadskas et al, 2016) و نتایج حاصل از این مدل از دقت بالایی برخوردار است.

یکی از پارامترهایی که می تواند در انتخاب روش تصمیم گیری چندمعیاره مورد توجه قرار گیرد میزان دقت این مدل هاست. همچنین محققان پیشنهاد می کنند ترکیب دو مدل می تواند میزان دقت آن را بالا ببرد. نتایج بررسی های محققان تایید کرده است میزان دقت مدل های ترکیبی در مقایسه با میزان دقت این مدل ها قبل از ترکیب شدن خیلی بالاتر است و مدل WASPAS از جمله مدل هایی است که می تواند در مسائل پیچیده تصمیم گیری کارایی بالایی داشته باشد (ملکی و شنبه پور^۲، ۱۳۹۸) و بهترین گزینه آن است که بیشترین مقدار WPM و WSM را داشته باشد (زینی و مجتبی زاده^۳، ۱۳۹۹).

در روش جمع وزن دار (WSM) وزن هر معیار باید در عناصر ستون خود در ماتریس نرمال ضرب شود:

$$Q^{(1)}_i = \sum_{j=1}^n \bar{x}_{ij} w_j$$

⁴ Taghvaei & Ranjbar

⁵ Taghvaei & Kiumars

⁶ City Consulting Engineers

¹ Taghvaei & Hasani Nezhad

² Maleki & Shanbehpoor

³ Zeyni & Mojtabazadeh

۱) محور حافظیه تا سعدیه آرامگاه دو شاعر نامی با
شهرت جهانی بطول ۳,۳ کیلومتر (شکل ۱)

شکل ۱ محور حافظیه تا سعدیه (مأخذ: نگارندگان)

۲) محور باغ عفیف آباد تا باغ ارم دو باغ کلاسیک با
سازماندهی منحصر بفرد و شهرت ملی با پتانسیل
بالای اکولوژیکی بطول ۳,۱ کیلومتر (شکل ۲)

شکل ۲ محور باغ ارم تا باغ عفیف آباد (مأخذ: نگارندگان)

دوره کریم خان زند به مساحت تقریبی ۶ هکتار (شکل ۳)

محدوده مجموعه زندیه شامل ارگ کریم خان بازار، حمام و مسجد وکیل آثار تاریخی شاخص از

شکل ۳ محدوده مجموعه زندیه (مأخذ: نگارندگان)

شاخص ترین آثار مذهبی کشور می باشد به مساحت حدود ۱۶ هکتار (شکل ۴)

مجموعه حرم حضرت شاهچراغ که شیراز را بعنوان سومین حرم اهل بیت معرفی کرده و از

شکل ۴ محدوده مجموعه شاهچراغ (مأخذ نگارندگان)

۴ یافته‌ها و بحث

در ارزیابی هر موضوعی نیاز به معیار اندازه گیری یا شاخص داریم. وقتی چندشاخص برای ارزیابی در نظر گرفته می‌شود، کار ارزیابی پیچیده می‌شود. در این هنگام به یک ابزار تحلیلی علمی قوی نیاز خواهد بود، که برای چنین وضعیت‌هایی فرایندهای تصمیم گیری چندمعیاره مانند تحلیل سلسله مراتبی، و واسپاس مناسب است (تقوایی و کیومرثی^۱، ۱۳۹۱). شهر خلاق از جمله مباحث جدید در حوزه برنامه ریزی شهری در رسیدن به توسعه پایدار همواره مورد تاکید قرار گرفته است و جنبه‌های اقتصادی فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و مدیریتی از ابعاد مهم توسعه پایدار است که در شهر خلاق مورد تاکید قرار گرفته است و اساس پرسشنامه پژوهش حاضر را معیارها و زیرمعیارهای استخراج شده در ابعاد اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی، کالبدی -

اکولوژیکی و سازمانی - مدیریتی در جهت توسعه شهر خلاق شیراز تشکیل می‌دهد. این پرسشنامه به صورت مقایسه زوجی بین زیرمعیارها و همچنین مقایسه گزینه‌ها (محدوده حافظیه تا سعدیه، محدوده باغ عفیف‌آباد تا باغ ارم، مجموعه زندیه، مجموعه شاهچراغ) نسبت به شاخص های مورد نظر را شامل می‌شود و از جامعه آماری مورد نظر خواسته شد تا نظر خود را در مورد ارجحیت شاخص ها نسبت یکدیگر با استفاده از ارزش ۱ تا ۹ بیان کنند برای مثال میزان ارجحیت زیرمعیار همخوانی فرهنگ جامعه با جاذبه ها نسبت به زیرمعیار افزایش تنوع فرهنگی و ... به چه میزان است. همچنین میزان اهمیت گزینه (محدوده حافظیه تا سعدیه) نسبت به زیر معیار همخوانی فرهنگ با جاذبه ها و ... را با مقداری بین ۱ تا ۹ مشخص کنند. به این ترتیب داده‌های مورد نیاز جمع آوری شد و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت.

جدول ۲ معیارها و زیرمعیارهای توسعه شهر خلاق شیراز

اجتماعی فرهنگی (A)		اقتصادی (B)		کالبدی - اکولوژیکی (C)		سازمانی - مدیریتی (D)	
کد	زیرمعیار	کد	زیرمعیار	کد	زیرمعیار	کد	زیرمعیار
a1	همخوانی فرهنگ جامعه با جاذبه ها	b1	ایجاد اشتغال	c1	امکانات کالبدی- اکولوژیکی	d1	توسعه قطب های اداری - سازمانی
a2	افزایش تنوع فرهنگی	b2	افزایش درآمد	c2	افزایش ابعاد اکولوژیکی طبیعی	d2	گرایش جوانان به عضویت در سازمانها
a3	فراهم کردن تبادلات فرهنگی	b3	بهبود کمی و کیفی صنایع دستی	c3	احداث شهر اکولوژیکی	d3	افزایش مراکز مدیریتی
-	-	-	-	c4	مجتمع بزرگ تفریحی	d4	تجهیز سالن‌های سخنرانی

مأخذ: (مطالعات نگارنگان)

¹ Taghvaei & Kiumarsi

محاسبه وزن زیرمعیارها، با استفاده از روش واسپاس جایگاه محدوده های مورد نظر (محدوده حافظیه تا سعدیه، محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم، مجموعه زندیه، مجموعه شاهچراغ) مشخص شد.

۴٫۱ بررسی و تحلیل وضعیت محدوده های مورد مطالعه نسبت به شاخص های موثر در توسعه شهر خلاق شیراز

در ابتدا وزن زیر معیارهای پژوهش با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی انجام شد و پس از

جدول ۳ وزن زیرمعیارهای توسعه شهر خلاق در شیراز با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)

وزن	زیر معیار	معیار
۰٫۶۱	همخوانی فرهنگ جامعه با جاذبه ها	اجتماعی- فرهنگی
۰٫۲۸	افزایش تنوع فرهنگی	
۰٫۱۱	فراهم کردن تبادلات فرهنگی	
۰٫۵۴	ایجاد اشتغال	اقتصادی
۰٫۳۸	افزایش درآمد	
۰٫۰۸	بهبود کمی و کیفی صنایع دستی	
۰٫۲۵	امکانات کالبدی - اکولوژیکی	کالبدی- اکولوژیکی
۰٫۲۲	افزایش ابعاد اکولوژیکی طبیعی	
۰٫۱۸	احداث شهر اکولوژیکی	
۰٫۳۵	مجتمع بزرگ تفریحی	سازمانی - مدیریتی
۰٫۴۸	توسعه قطب های اداری-سازمانی	
۰٫۰۵	گرایش جوانان به عضویت در سازمان ها	
۰٫۳۴	افزایش مراکز مدیریتی	
۰٫۱۴	تجهیز سالن های سخنرانی	

مأخذ: (مطالعات نگارنگان)

بتواند خود را با شاخص های شهر خلاق انطباق دهد.

کلانشهر شیراز شهری پویا، دارای تنوع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تاریخی و علمی است و بی تردید قابلیت های توسعه شهر خلاق در این شهر به صورت چشمگیری وجود دارد و همانند هر محیط شهری دیگری ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی و کالبدی را شامل می شود که برای رهایی از چالش ها و بن بست هایی که پیش روی هر بعد آن وجود دارد نیاز به پیاده سازی راهکارهایی است که همه ابعاد شهر را به کاراترین و بهره ورترین حد ممکن برساند. و ایده شهر خلاق مبحثی است که بر بهتر شدن محیط شهری تمرکز دارد و عرصه

شهر شیراز با جمعیتی بالغ بر ۱٫۶ میلیون نفر به عنوان یکی از کلانشهرهای کشور، در طی دهه های اخیر رشد و توسعه شدیدتری را تجربه کرده است و رشد روزافزون جمعیت نارسایی هایی را ایجاد کرده است لذا فراهم کردن بستری مناسب جهت بهبود کارایی و عملکرد شهر می تواند به تشخیص و درک نقاط ضعف موجود و نارسایی های موجود کمک کند و برنامه ریزان شهری را در بکارگیری تمهیداتی جهت مدیریت آگاهانه و تعدیل نابرابری ها هدایت کند. این شهر با توجه به جایگاهش به عنوان یک مادر شهر و پتانسیل های مهمی که در خود دارد باید با پیش رو قرار دادن راهکارهای متعدد زمینه توسعه یک شهر خلاق را فراهم کند و در جایگاه جهانی

بعنوان مناطق با پتانسیل بالاتر جهت پیاده سازی راهبردهای توسعه شهر خلاق پیشنهاد گردید که با توجه به معیارهای کالبدی - اکولوژیکی، اجتماعی - فرهنگی، اقتصادی و سازمانی - مدیریتی و زیرمعیارهای منتخب در زمینه توسعه شهر خلاق رتبه بندی شدند و در ادامه به شرح آنها پرداخته شده است:

۴،۲ معیار اجتماعی - فرهنگی

توجه به عناصر فرهنگی و اجتماعی از مسائل مهم شهر خلاق می باشد. از نظر تئوری‌های شهر خلاق، فرهنگ نقش گسترده‌ای در شهر خلاق دارد و خلاقیت باید راهی برای تبدیل هنر به زندگی، و منبع مهمی برای تغییر، نوآوری، توسعه و چشم انداز سازی موفقیت آمیز باشد. در واقع فرهنگ یکی از پایه های شهر خلاق است و شهرها به عنوان نظام های فرهنگی درک می شوند. در شهر خلاق عواملی مانند تنوع فرهنگی، همخوانی فرهنگ با جامعه و فراهم کردن تبادلات فرهنگی غنیمت شمرده می شود. به نوعی می‌توان بیان کرد عامل اجتماعی، فرهنگی به عنوان یکی از عوامل مهم در راستای توسعه گردشگری خلاق شهر شیراز است و برای توسعه و شکوفایی شهر خلاق به زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی قوی نیاز است تا خلاقیت در فضای شهری نمایان شود. توجه به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی در قالب پرداختن به ویژگی‌های مکانی در رسیدن شهر شیراز به اهداف شهر خلاق ضرورتی انکار ناپذیر است. بنابراین برای بررسی این معیار از مجموع ۳ زیرمعیار استفاده شده است که شامل: (۱) همخوانی فرهنگ جامعه با جاذبه‌ها، (۲) افزایش تنوع فرهنگی، (۳) فراهم کردن تبادلات فرهنگی می باشد. همانطور که جدول ۴ نشان می‌دهد محدوده حافظیه تا سعدیه نسبت به زیرمعیارهای مورد نظر با کسب میزان امتیاز واسپاس ۲،۷۲، در رتبه اول و مجموعه شاهچراغ با امتیاز ۰،۵۹ در رتبه آخر قرار گرفته است.

های آن نیز متعدد هستند که می توان به عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی اشاره کرد. و برای مدیران و برنامه ریزان شهری باعث گسترش افق دید و تحلیل راهکارها می‌شود. توسعه شهر خلاق در شیراز به عنوان رویکرد جدیدی که در کانون آن فرهنگ و برنامه‌ریزی فرهنگی قرار دارد و مسائلی مانند تنوع فرهنگی و تبادلات فرهنگی و ... را شامل می شود، می تواند با استفاده از این نقطه قوت روی بخش های دیگر نیز تاثیر مثبت بگذارد. همچنین با توجه به جایگاه شیراز از گردشگری، پزشکی، کشاورزی و ... توسعه شهر خلاق می تواند باعث شکل گیری فرصت های اقتصادی و رشد آنها و در نهایت باعث اشتغال زائی و تولید ثروت شود. این کلانشهر دارای پتانسیل‌های محیطی و اکولوژیکی بالایی می‌باشد و با توجه به اینکه ویژگی‌های کالبدی و اکولوژیکی شهر بر جنبه های مختلف زندگی شهری تاثیر می‌گذارد و هر گونه نقص و مشکلی که در یکی پدید می آید دیگری را نیز تحت تاثیر قرار می دهد و همواره با یکدیگر در ارتباط هستند لذا توسعه شهر خلاق و استفاده از راهکارهای آن می‌تواند جذابیت محیط شهری را بسیار بیشتر کند و باعث افزایش کارایی و بهره وری این محیط شهری شود. در نهایت باید بیان کرد اداره این کلانشهر نیاز به مدیریتی دارد که بتواند به درستی عمل کند و شهر را به سمت پایداری هدایت نماید. بنابراین مدیریت شهری در رویکرد شهر خلاق نقش تسهیل کننده و فراهم کننده زمینه بروز و استفاده از خلاقیت ها را بر عهده خواهد داشت. با توجه به اینکه محیط شهری به طور مستقیم تحت تاثیر مسائل شهری قرار می گیرد، شهر خلاق به عنوان یک رویکرد راهبردی می تواند کیفیت محیط زندگی را تحت تاثیر قرار دهد و اهداف مدیران شهری را محقق کند. در زمینه هدف پژوهش و با توجه به بررسی‌های انجام شده، چهار محور و محدوده محدوده حافظیه تا سعدیه، محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم، مجموعه زندیه و مجموعه شاهچراغ

جدول ۴ رتبه محدوده های مورد نظر نسبت به زیرمعیارهای اجتماعی - فرهنگی

رتبه	Qi	Qi(2)	Qi(1)	WPM	WSM	محدوده
1	2.72	1.32	1.40	2.64	2.81	محدوده حافظیه تا سعدیه
3	0.86	0.42	0.44	0.84	0.88	محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم
2	1.69	0.83	0.85	1.66	1.71	مجموعه زندیه
4	0.59	0.30	0.30	0.59	0.60	مجموعه شاهچراغ

مأخذ: (مطالعات نگارندگان)

خلاق در این شهر تاثیرگذارتر باشد. مکان‌های مورد نظر همواره شاهد حضور و استقبال مردم و گردشگران هستند و فضاهایی زنده و فعال را در چشم هر بیننده‌ای تداعی می‌کند و زمینه ساز رشد اقتصادی شهر شیراز می‌باشند. مولفه‌های (۱) ایجاد اشتغال، (۲) افزایش درآمد، (۳) بهبود کمی و کیفی صنایع دستی، جهت بررسی این عامل مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در این عامل همانطور که جدول شماره ۵ نشان می‌دهد مجموعه شاهچراغ با کسب میزان امتیاز واسپاس ۲،۲۳ در رتبه اول و محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم با امتیاز ۰،۶۵ در رتبه آخر نسبت به زیرمعیارهای مورد نظر قرار گرفته است.

۴،۳ معیار اقتصادی

توسعه اقتصادی نتیجه رشد اقتصادی و تغییر و تحولات کیفی و کمی و هدفی بزرگ برای تمام کشورها می‌باشد. توجه به خلاقیت در اقتصاد می‌تواند باعث توسعه اقتصادی و افزایش سود و بازدهی شود. بنابراین باید بیان کرد خلاقیت می‌تواند عامل بنیادی در توسعه اقتصادی باشد. عامل اقتصادی از عوامل مهم در توسعه شهر خلاق شیراز است و هرچه شهر شیراز در حوزه‌های مرتبط با مباحث اقتصادی مثل اشتغال و افزایش درآمد از شاخص‌های شهری با توجه به قابلیت‌های فراوان برنامه ریزی شود، قطعاً می‌تواند در توسعه شهر

جدول ۵ رتبه محدوده‌های مورد نظر نسبت به زیرمعیارهای اقتصادی

رتبه	Qi	Qi(2)	Qi(1)	WPM	WSM	محدوده
3	0.94	0.46	0.48	0.92	0.97	محدوده حافظیه تا سعدیه
4	0.65	0.32	0.33	0.64	0.65	محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم
2	1.40	0.70	0.70	1.40	1.41	مجموعه زندیه
1	2.23	1.08	1.15	2.16	2.30	مجموعه شاهچراغ

مأخذ: (مطالعات نمایندگان)

دارد. در واقع عموم شهروندان با فضای کالبدی شهری ارتباط دارند و همچنین قابلیت‌های محیطی اکولوژیکی نیز موضوعی است که همواره توجه برنامه‌ریزان را به خود جلب کرده است. شهر شیراز پتانسیل‌های بسیار زیادی از نظر ویژگی‌های کالبدی و اکولوژیکی دارد و از جمله شهرهایی است که در

۴،۴ معیار کالبدی-اکولوژی

شهرها در رقابت با یکدیگر سعی دارند تا محیطی را ایجاد کنند تا متخصصان تمایل داشته باشند در آن زندگی کنند. توجه به ویژگی‌های کالبدی و اکولوژیکی شهرها نقش مهمی در توسعه شهر خلاق

بنابراین به منظور بررسی این مهم معیار کالبدی-اکولوژی، ۴ زیرمعیار (۱) امکانات کالبدی - اکولوژیکی، (۲) افزایش ابعاد اکولوژیکی طبیعی، (۳) احداث شهر اکولوژیکی، (۴) مجتمع بزرگ تفریحی را در بر می‌گیرد. با توجه به محاسبات انجام شده در زیرمعیارهای کالبدی - اکولوژیکی، محدوده باغ عقیف آباد تا باغ ارم با امتیاز ۳٫۸۲ در رتبه اول و مجموعه زندیه با امتیاز واسپاس ۰٫۶۰ در رتبه آخر قرار دارد.

سطح کشور و همچنین در سطح جهانی شناخته شده است و توسعه شهر خلاق نیازمند توجه به رابطه خلاقیت و فضای شهری است که برنامه ریزی و حمایت در این زمینه می‌تواند نتایج مطلوبی را در جهت توسعه خلاق شیراز داشته باشد. مکان‌های مطروحه در پژوهش حاضر نشانگر ارزش و اهمیت تاریخی و هنری و معماری شهر شیراز هستند و این جلوه‌ها با توجه به پتانسل‌های بالقوه‌ای که دارند در رشد و ارتقای شهر شیراز اثرگذاری چشم‌گیری دارند.

جدول ۶ رتبه محدوده‌های مورد نظر نسبت به زیرمعیارهای معیار کالبدی-اکولوژی

رتبه	Qi	Qi(2)	Qi(1)	WPM	WSM	محدوده
2	1.67	0.81	0.86	1.63	1.72	محدوده حافظیه تا سعدیه
1	3.82	2.37	1.45	4.74	2.91	محدوده باغ عقیف آباد تا باغ ارم
4	0.60	0.22	0.39	0.43	0.78	مجموعه زندیه
3	0.63	0.30	0.33	0.61	0.66	مجموعه شاهچراغ

مأخذ: (مطالعات نمایندگان)

تاریخی، هنر، فرهنگی، اقتصادی و ... هستند. در راستای مدیریت درست و اقدامات محوری شهر خلاق همچنین رسیدن به نتایج مطلوب در این زمینه، می‌توان به ارتقای دیگر محدوده‌ها که قابلیت دارند نیز کمک کرده و با رویکرد خلاق آنها را نیز آماده سازی کرد. برای بررسی این عامل از مجموع ۴ زیرمعیار به شرح: (۱) توسعه قطب‌های اداری سازمانی، (۲) افزایش مراکز مدیریتی، (۳) تجهیز سالن‌های سخنرانی، (۴) گرایش جوانان به عضویت در سازمانها، استفاده شده است. با توجه به جدول شماره ۷ در بررسی محدوده‌های مورد مطالعه نسبت به زیرمعیارهای کالبدی - اکولوژی، محدوده باغ عقیف آباد تا باغ ارم با امتیاز ۲٫۳۷ رتبه اول و مجموعه شاهچراغ با امتیاز ۰٫۴۷ در رتبه آخر جای دارد.

۴٫۵ معیار سازمانی-مدیریتی

توسعه شهر خلاق می‌تواند باعث رهایی از بن بست‌های مدیریتی و افزایش کارایی در حوزه شهری شود. در حقیقت تحقق شهرخلاق باعث گسترش افق دید مدیران و برنامه ریزان در مقابل چالش‌های شهری می‌شود زیرا مدیریت شهری موضوعی است که دامنه‌ای بسیار گسترده دارد و هرچقدر مسائل شهری پیچیده‌تر باشد، مدیریت شهری نیز سخت می‌شود. لذا نیاز به تدابیری دارد تا بتواند به صورت موفق عمل کند و مدیریت شهری در شهر شیراز باید با تأکید بر نهادسازی و مدیریتی کارآمد باشد و بتواند مسیر توسعه شهر شیراز را در جهت شهر خلاق هموار سازد. همانطور که پیش‌تر نیز بیان شد محورها و محدوده‌های مورد نظر قابلیت بیشتری را نسبت به سایر محدوده‌ها دارند و دارای ارزش

جدول ۷ رتبه محدوده‌های مورد نظر نسبت به زیرمعیارهای معیار کالبدی- اکولوژی

رتبه	Qi	Qi(2)	Qi(1)	WPM	WSM	محدوده
2	1.88	0.91	0.97	1.81	1.95	محدوده حافظیه تا سعدیه
1	2.37	1.13	1.24	2.26	2.49	محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم
3	1.72	0.85	0.87	1.70	1.74	مجموعه زندیه
4	0.47	0.23	0.25	0.46	0.49	مجموعه شاهچراغ

مأخذ: (مطالعات نگارندگان)

مطلوب، در صورت بکارگیری راهبردهای مناسب و بکارگیری آنها توسط مدیران و مسولان شهری می‌تواند بسرعت گام‌های پیشرفت و شکوفایی را طی کند.

این مقاله نیز با هدف رتبه بندی محورها و محدوده‌های با پتانسیل بالا (محور حافظیه تا سعدیه، محور عفیف آباد تا باغ ارم، محدوده مجموعه زندیه و مجموعه شاهچراغ) که در توسعه و پیاده سازی راهبردهای شهر خلاق در شهر شیراز می‌توانند نقش مهمی داشته باشند صورت گرفت. برای رسیدن به هدف پژوهش ابتدا به اولویت بندی شاخص های مورد نظر پژوهش با استفاده از مدل تحلیل سلسله مراتبی (AHP) پرداخته شد. نتایج به دست آمده از بررسی‌ها نشان داد در معیار اجتماعی - فرهنگی با زیر معیارهای (همخوانی فرهنگ جامعه با جاذبه‌ها، افزایش تنوع فرهنگی، فراهم کردن تبادلات فرهنگی) زیر معیار هموانی فرهنگ جامعه با جاذبه‌ها با ضریب (۰٫۶۱)، در معیار اقتصادی با زیرمعیارهای (ایجاد اشتغال، افزایش درآمد، بهبود کمی و کیفی صنایع دستی)، زیر معیار ایجاد اشتغال با ضریب (۰٫۵۴)، در معیار کالبدی - اکولوژیکی با زیرمعیارهای (امکانات کالبدی - اکولوژیکی، افزایش ابعاد اکولوژیکی طبیعی، احداث شهر اکولوژیکی، مجتمع بزرگ تفریحی)، زیر معیار مجتمع بزرگ تفریحی با ضریب (۰٫۳۵)، و در معیار سازمانی - مدیریتی با زیر معیارهای (توسعه قطب های اداری - سازمانی، گرایش جوانان به عضویت در سازمان‌ها، افزایش مراکز مدیریتی، تجهیز سالن‌های سخنرانی)،

۵ جمع بندی و نتیجه گیری

در دهه‌های گذشته تمایل به زندگی در شهرها به طور چشمگیری افزایش یافته است. رشد سریع جمعیت شهری بخصوص در کشورهای در حال توسعه مسائل و مشکلات زیادی را به وجود آورده است و در صورت عدم برنامه ریزی برای زیرساخت های مورد نیاز، آینده ای ناگوار را برای چنین شهرهایی باید پیش بینی کرد. این مسئله زیاد خوشایند نیست و نیاز به توجه به رویکردهایی همچون توسعه شهر خلاق را برای شهرها می‌طلبد. مدیریت نامناسب شهرها را به سمت افزایش آلودگی هوا و آب، بالا بودن نرخ بی کاری و محیطهای نا امن، ازدحام ترافیک، کاهش سلامتی، و ... سوق می دهد. در این راستا حرکت به سوی تحقق و ایجاد شهرهای خلاق راهکار اساسی برای حل این گونه بحران‌ها می باشد.

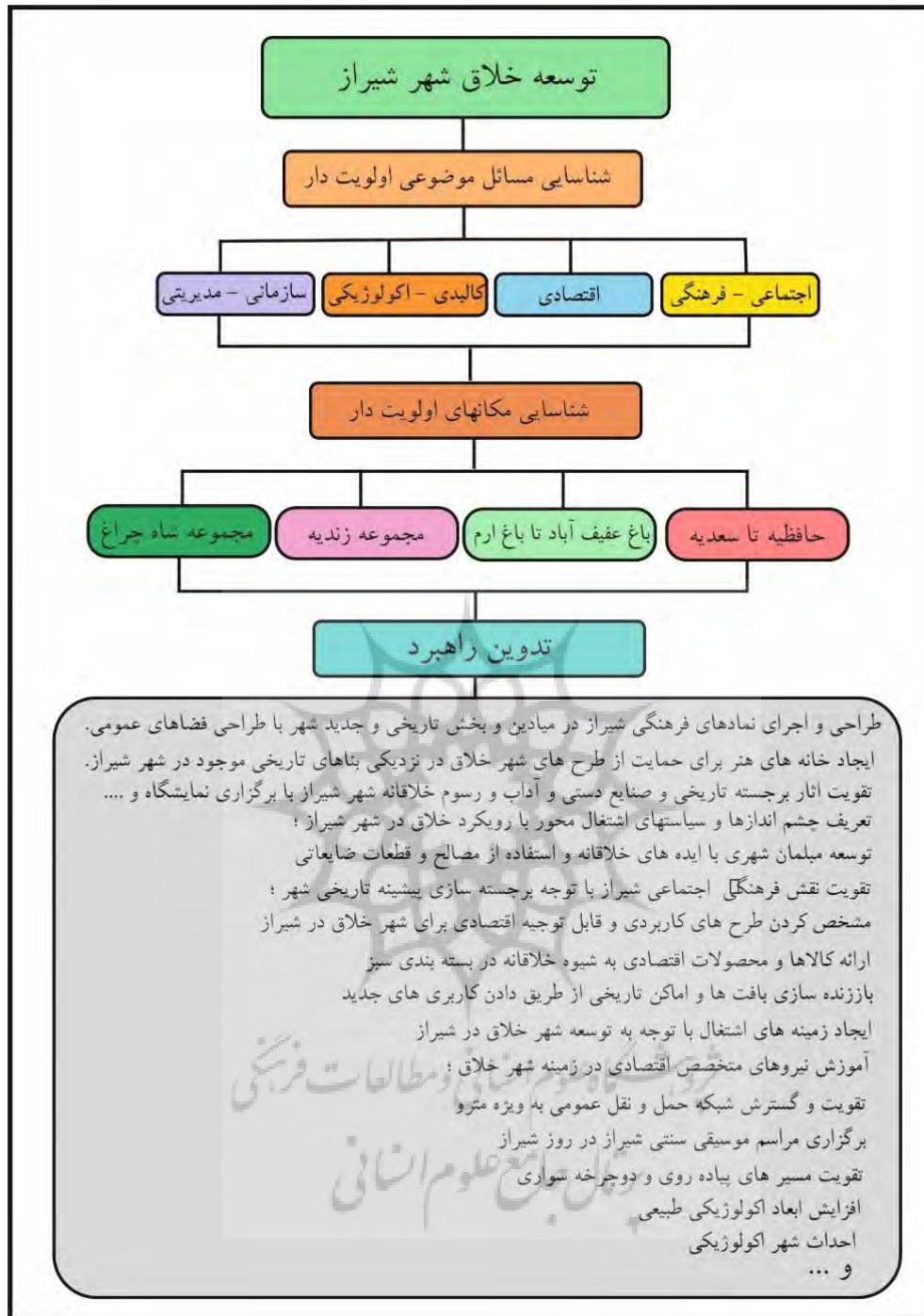
بدون شک محیط شهری موفق محیطی است که استعدادها را پرورش می دهد و قابلیت هایی را به ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، مدیریتی و کالبدی می افزاید و فرصت‌های جدیدی را برای شهرها در مقیاس های ملی و فرا ملی ایجاد می کند. کلان شهر شیراز با بیش از یک و نیم میلیون نفر پر جمعیت‌ترین شهر جنوب کشور ایران است و با توجه به دارا بودن پیشینه‌ی تاریخی و فرهنگی، وجود آثار تاریخی و مذهبی در سطح شهر و دارا بودن امکانات و پتانسیل‌های زیست محیطی جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی، و سابقه اقتصادی

شده است، در نتیجه با اشتغالزایی و ایجاد در آمد حاصل از توریسم مذهبی به توسعه اقتصادی شهر شیراز کمک کرده است. محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم نیز به عنوان زیباترین جاذبه‌ها در شیراز که نظر بازدید کنندگان زیادی را به خود مجذوب می کند و با توجه به موقعیتی که قرار گرفته اند، از نظر ویژگی‌های کالبدی - اکولوژیکی و سازمانی - مدیریتی در رتبه اول قرار گرفت. شهر خلاق تلفیقی از ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، کالبدی، مدیریتی و ... است. و توسعه شهر خلاق نیاز به یک برنامه ریزی جامع در بستری یکپارچه از همه ابعاد دارد. وجه تمایز پژوهش حاضر از دیگر تحقیقات انجام شده نیز در استفاده از معیارهای مذکور می باشد که از ابعاد مهم توسعه پایدار هستند و در توسعه شهر خلاق شیراز به عنوان کلانشهری که پتانسیل بالایی در توسعه شهر خلاق دارد، مورد تاکید قرار گرفته اند. همچنین شاخص‌های مورد استفاده در پژوهش در دیگر پژوهش‌ها استفاده نشده است. در ادامه نمودار توسعه شهر خلاق شیراز ارائه شده است:

زیر معیار توسعه قطب های اداری - سازمانی با ضریب (۰,۴۸) رتبه‌های اول را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه روند پژوهش پس از آنکه زیر معیارها اولویت بندی شدند، رتبه‌بندی مکان‌های منتخب با استفاده از مدل WASPAS با معیارهای اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی، کالبدی- اکولوژیکی و سازمانی - مدیریتی مورد ارزیابی قرار گرفتند و همانطور که نتایج تحلیل‌ها نشان داد در معیار اجتماعی - فرهنگی، محدوده حافظیه تا سعدیه، در معیار اقتصادی، مجموعه شاهچراغ در معیار کالبدی- اکولوژی و سازمانی-مدیریتی محدوده باغ عفیف آباد تا باغ ارم در جایگاه اول قرار گرفتند. رتبه‌ای که این محدوده ها نسبت به زیر معیارها کسب کرده اند به نوعی صحت نتایج به دست آمده را تایید می کند. زیرا محدوده حافظیه تا سعدیه که از نظر ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی در سطح بالایی قرار دارد نسبت به این معیار نیز در سطح اول قرار گرفته است. همچنین مجموعه شاهچراغ به لحاظ موقعیت فرهنگی - مذهبی خاص خود باعث افزایش آمار گردشگران مذهبی و رونق این صنعت

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۵ نمودار توسعه خلاق شهر شیراز

منابع

- Alizadeh, M, Lotfi, H, (2019), Explaining the Impact of Creative Cities Network Membership on Sustainable Urban Development (Case Study: Rasht City), Quarterly Journal of Human Settlement Planning Studies, 3, 661-675. (In Persian).
- Alizadeh, M, Lotfi, H, Ezati, E, (2019), Explaining the effect of creative city indicators on the sustainable development of the case study of Isfahan, Political Geography Research, 3, 1-19. (In Persian).
- Amel Helali, B, Saeideh Zarabadi, Z, Dolat Abadi, F, (2019), Analysis of the contexts of creating a creative city in the urban areas of Neishabour, Quarterly Journal of Urban Research and Planning, 38, 123-132. (In Persian).
- Amini, D, Marsoomi, N, Lotfi, A, (2021), Assessment and ranking of creative city planning in 22 areas of Tehran metropolis, Journal of Physical Development Planning, No. 3, 150-127. (In Persian).
- Arab ameri, R, Arghan, A, Kamyabi, S, (2021), Analysis of effective components in the feasibility of a creative city with a sustainable foresight approach, case study: Rudian city, geography and planning, No. 78, 307-289. (In Persian).
- Asadi, A, Sami, E, (2019), Assessing the compliance of Ghaen city with the indicators of the creative city, Quarterly Journal of New Attitudes in Anyani Geography, No. 4, pp. 13-26. (In Persian).
- Atefi, H, Hatami Alamdari, (2017), The Impact of the Creative City Idea on the Economic and Social Dynamics of Metropolises: A Case Study of Tabriz, Haft Hesar Environmental Studies, 22, 17-30. (In Persian).
- Bagheri kashkooli, A, Zarabi, A, Moosavi, M, (2020), Spatial Analysis of Sustainable Development Indicators for Realization of Creative Cities Case Study: Cities of Yazd Province, Human Geography Research, 3, 793-816. (In Persian).
- Boren, T, Young, C, (2016), Artists and creative city policy: Resistance, the mundane and engagement in Stockholm, Sweden, City, Culture and Society, 8, 21-26.
- Chan, A, Alexandri, M, Wulan Tresna, P, Place Brand Experience of Bandung City as UNESCO's Creative City Network in City Economy Development, Review of Integrative Business and Economics Research, 8, 225-238.
- Cozzolino, S, (2019), The Creative City: Reconsidering Past and Current Approaches from the Nomocratic Perspective, ILS - Research Institute for Regional and Urban Development, Karmeliterstraße 6, 607-614.
- Delangizan, S, Dehghani shabani, Z, Khanzadi, Azad, Zabihidan, M,

- (2019), Determining the indicators of the creative city and ranking the metropolises of Iran based on the criteria of the creative city: using the modified TOPSIS method, *Urban Economics*, No. 1, 24-1. (In Persian).
- d'Ovidio, M, Cossu, A, (2016), Culture is reclaiming the creative city: The case of Macao in Milan, Italy, *City, Culture and Society*, 8, 7-12.
- d'Ovidio, M, Rodríguez Morat_o, A, (2017), Introduction to SI: Against the creative city: Activism in the creative city: When cultural workers fight against creative city policy, *City, Culture and Society*, 8, 3-6.
- D'OVIDIO, M, (2019), *Creative City*, Università degli studi di Bari Aldo Moro, Italy.
- Eglins-Eglitis, A, Lusena-Ezera, I, (2016), From industrial city to the creative city: development policy challenges and Liepaja case, *Procedia Economics and Finance*, 39, 122 - 130.
- Ekra Sardashtizadeh, A, Sajadzadeh, H, (2021), Assessing the quality of urban sidewalks from the perspective of a creative city, case study: Central sidewalks of Rasht metropolis, *Armanshahr architecture and urban planning*, 34, 169-181. (In Persian).
- Florida, R, (2005), *The Flight of the Creative Class: The New Global Competition for Talent*, LIBERAL EDUCATION, 3
- Foadian, M, Karkehabadi, Z, Kamyabi, S, (2021), Analysis of the position of creative city indicators in order to brand and achieve sustainable urban development (Case study: Damghan city), *Quarterly Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 1, 127-142. (In Persian).
- Habibi, M, Ahmadi Dhrshid, (2020), An Analysis of Strategic Planning in Sanandaj with a Creative City Approach, *Geographical Research in Urban Planning*, 4, 789-812. (In Persian).
- Hamidi, A, Salari, A, Hesam, M, (2021), Evaluation of Urban Management Policies in Utilizing the Creative City Brand Case Study: Rasht, *Geographical Research on Urban Planning*, 2, 439-461. (In Persian).
- Hosein poor, A, Amirgilaki, M, Hafar, A M, Kamel Sghian, Gh, (2019), Explain the indicators of a creative city on Aboutaleb Street in Mashhad using AHP Model, *Urban Design Studies and Urban Research*, 3, 17-24. (In Persian).
- Karvelyte, K, (2018), Shifting meanings in changing contexts: the role of the creative city in Shanghai, Hong Kong and Taipei, *International Journal of Cultural Policy*, 1-19.
- Khalili, R, Hoseizadeh dalir, K, Poormohammadi, M, (2020), An Analysis of the Concepts of the Creative City in the Historical Textures of Contemporary

- Cities in the Case Study of Tabriz, Sarzamin Geographical Quarterly, 68, 106-123. (In Persian).
- Leng Khoo, S, (2020), Towards an inclusive creative city: How ready is the Historic City of George Town, Penang?, City, Culture and Society, 1-14.
- Lotfi, S Abasi, S, (2021), Creative city feasibility analysis in middle cities. Case study: Sari city, Journal of Spatial Planning, 40, 19-40. (In Persian).
- Mafi, R, Ghadami, M, Mazaheri, M, Farahani, F, (2018), Presenting the desired model of a creative city in the metropolis of Tehran, Journal of Iranian Social Development Studies, 11, 33-61. (In Persian).
- Mahmoodi azar, Sh, Davood poor, Z, (2019), Urban branding for the realization of a creative city, presenting a data theory of the studied foundation: Urmia city, No. 1, 136-115. (In Persian).
- Maleki, S, Shanbehpour, F, (2019), Measuring the extent to which the urban areas of Ahvaz enjoy the indicators of the creative city, Haft Hesar Environmental Studies, 29, 77-88. (In Persian).
- Meshkini, A, Alipoor, S, Haji zadeh, M, (2020), Explaining the levels of urban creativity in the metropolitan urban system Case study: Karaj metropolis, Human Geography Research, 2, 385-400. (In Persian).
- Mirgharvi, M, Samadzadeh, R, Masoomi, M, (2021), Leveling of Rasht city areas based on the components of creative city, geography and urban planning of Zagros landscape, No. 49, 111-89. (In Persian).
- Mirzaei, M, Arghan, A, Zand Moghadam, M, (2019), Influential indicators in the creative city in creating interactive urban spaces Case study: Shahr-e Rey, Geography (Iranian Geographical Association), 61, 109-124. (In Persian).
- Mohammadi Gazijahani, H, Ezatpanah, B, (2021), Ranking of the ten districts of Tabriz metropolis based on the indicators of the creative city, Journal of Urban Environmental Policy, 1, 61-76. (In Persian).
- Mohammadi Kooche Bagh, A, Fathi, A, Nazmfar, H, Masoomi, M, (2020), Urban Creativity, Innovation in Creative City Planning Based on the Bohemian-Mosaic Model Case Study: Ten Metropolitan Areas of Tabriz, Geography (Regional Planning), 3, 767-780. (In Persian).
- Motalebian, Kh, Rahmani, B, Shams, (2020), Challenges of Creative City from the Perspective of Urban Policy and Planning Case Study: Isfahan, New Attitudes in Human Geography, 3, 337-364. (In Persian).
- Nazmfar, H, Aftab, A, Ghafari gilandeh, A, Moosavi, M, (2019), Analysis of key factors affecting creative city planning Case study: Urmia, No. 1, 22-1. (In Persian).
- Nezhad ebrahimi, A, Heydari, M J, Keynezhad, M A, (2021), Ranking

- of Zanjan city areas using localized indicators of Khalagh city, New attitudes in human geography, 2, 87-109. (In Persian).
- Kakiuchi, E, (2015), Culturally creative cities in Japan: Reality and prospects, City, Culture and Society, 7, 101-108.
- Póvoa, D, Reijnders, S, Martens, E, (2021), A Brazilian Hollywood in the making? Film, tourism and creative city discourse in the hinterland of Paraíba, International Journal of Cultural Studies, 1-16.
- Richards, G, (2020), Designing creative places: The role of creative tourism, Annals of Tourism Research, (85), 1-11
- Rodrigues, M, Franco, M, (2019), Networks and performance of creative cities: A bibliometric analysis, City, Culture and Society, 20.
- Rostami, M, Rezaie Eshaghvandi, S, (2021), Analyzing the Creative City Indices Using Interpretive Structural Modeling (ISM) (Case Study: Kermanshah City), JOURNAL OF SUSTAINABLE REGIONAL & URBAN DEVELOPMENT STUDIES JSRUDS, 82-104. (In Persian).
- Saberi far, R, Niatmoghadam, S, (2019), Analysis of the success rate in achieving creative and innovative cities Case study: Ferdows city, Quarterly Journal of Planning Studies and Human Settlements, No. 3, 627-613. (In Persian).
- Sadeghbakhtiari, M, Hafez Rezazadeh, M, Sarabandi, Z, Poodineh, S, (2021), Evaluation and evaluation of key factors affecting the creative city with a scenario-based approach Case study: Birjand city, Quarterly Journal of Urban Futurology, No. 1, pp. 89-72. (In Persian).
- Salehi abar, Kh, Mohammad zadeh, p, Behboudi, B, (2020), Evaluation of Tabriz city As a Creative City of Crafts and Folk Art based on benchmarking model, Urban Economics, 1, 1-19. (In Persian).
- Shenjing , H, Wang, J, 2018, State-led creative/cultural city making and its contestations in East Asia: A multi-scalar analysis of the entrepreneurial state and the creative class, Geoforum, 106, 305-309.
- Shoshanah, B, Miller, G, (2019), Creative city strategies on the municipal agenda in New York, City, Culture and Society, 17, 26-37.
- Soleimani, A R, (2021), Identification and Analysis of Elements Affecting the Development of Creative Cities in Iranian Metropolises (Case Study: Tabriz Metropolis), Journal of Physical Development Planning, 1, 99-110. (In Persian).
- Taghvaei, M., Kiomarsi, H., 2012, Application of techniques and models of tourism planning and management, An Sharat Moazi, Isfahan. (In Persian).
- Taghvaei, M, Kiumarsi, H, (2013), Evaluation and optimal location of regional and regional parks in Shiraz, Physical Development

- Planning Quarterly, 2. (In Persian).
- Taghvaei, M, Ranjbar, A, (2014), Assessing the vulnerability of residential units in Shiraz based on physical indicators, Quarterly Journal of Rescue and Relief, 3. (In Persian).
- Taghvaei, M., Hassani Nejad, A., 2015, Assessment of physical-functional vulnerability of organizations in charge of crisis management in Shiraz. Sustainable City, 2, 176-199. (In Persian).
- Taghvaei, M, Rooydel, J, (2020), Analysis of population distribution and urban services from the perspective of spatial justice Case study of Yasuj city, urban and rural management, 59, 79-91. (In Persian).
- Yu, Ch, Sun, R, (2019), The role of Instagram in the UNESCO's creative city of gastronomy: A case study of Macau, Tourism Management, 75, 257-268.
- Zavadskas, E.K. Kalibatas, D, Kalibatiene, D, (2016), A multi-attribute assessment using WASPAS for choosing an optimal indoor environment, archives of civil and mechanical engineering 1, 6, 76-85.
- ZHENG, J, (2021), STRUCTURING ARTISTIC CREATIVITY FOR THE PRODUCTION OF A 'CREATIVE CITY': Urban Sculpture Planning in Shanghai, INTERNATIONAL JOURNAL OF URBAN AND REGIONAL RESEARCH, 1-19.
- Zyari, K, Beyranvand, M, Hatami, (2020), Assessment and analysis of creativity indicators in the residential system of Lorestan province, geography and regional urban planning, 34, 91-108. (In Persian)
- Zyari, K, Hatami, A, (2021), Assessing the spatial distribution of creativity indicators in the residential system of Hormozgan province, urban and regional development planning, No. ۱۶, ۸۲-۴۹. (In Persian).